

HRVATSKI PLANINAR

Viestnik „Hrvatskoga planinarskoga društva“ u Zagrebu.

Valentin Vodnik, slovenski planinar.

(Napisao *Dragutin Hirc.*)

Godine 1895., a 20. kolovoza minulo je 100 godina da se je slavni slovenski pjesnik Vodnik sa grofom Hohenwartom pokušao uzpeti na nebotični Triglav, ali je dopro samo do Maloga Triglava i Kredarice, odkuda je uživao prekrasan vidik.

Na uspomenu toga dana uzidaše župnik Aljaš i kapelan mu Matjan u jednu liticu pod Triglavom spomen-ploču spomenute godine, koja bilježi, da bijaše Slovenac Vodnik prvi na Triglavu. Iste godine i istoga mjeseca posveti »Slovensko planinsko društvo« i »Vodnikovu kuću« na Velom polju (1690 m.), prekrasnoj planinskoj kotlini kojoj na sjevero-zapadu hita nebu pod oblake veličanstveni Triglav (2865 m.), prema zapadu Vršac (2346 m.), medju ovima čudna Šmarjetina glava, a dalje zelene visine iza kojih planinara pozdravljaju raznoliki bregovi i vrhovi. Godine 1858. proslaviše Slovenci 100-godišnjicu Vodnikova rođenja i izdaše u Ljubljani »Vodnikov spomenik« u kojem ga slave i Slovenci i Niemci.

Slovenski planinari proslaviše svečano i dostojno stogodišnjicu Vodnikova uzlaza na Triglav, a »Planinski vestnik« prodiči to slavje i pjesmom i prozom.

Valentin Vodnik bijaše i planinar hrvatski, jer nam je poznato, da bijaše i u Hrvatskoj i da se je uzpeo na naš tubasti Klek, kojega je opjevao u posebnoj pjesmi, a moguće da bijaše i na drugom kojem briegu, ali se žalibože izgubiše njegova pisma u koja je jedna ljubljanska prodavačica umatala slaninu, kako to iztiče F. Orožen, pisac njegova vjekopisa u »Planinskom vestniku«.

Valentin Vodnik nije bio samo planinar, već i bogoslovac, jezikoslovac, starinar, prirodnjak i pjesnik, kakovim ga uzgoji upravo planinarstvo i divotan onaj kraj u kojemu je prebivao i živio. Godine 1806. izdao je Vodnik svoju sbirku pjesama pod naslovom »Pesme za pokušino« u kojoj pjeva i o Savici, Bohinjskoj Bistrici, Vršacu, najvišem snježniku medju Bohinjem i Sočom, koju pjesmu Slovenci zovu svojim biserom.

Za planinarstvo oduševio se je Vodnik dok je kao kapelan službovao u Koprivniku, na Gorenskom. Veličajan mora da je to kraj! Tu se uzdiže Triglav, a oko podnožja mu mnoge prirodne krasote i tvorevine: veća i manja planinska jezera, sunovratne strmine, sutjesne doline, bučeci i šumeći slapovi, dva izvora Savice, bohinski i dolinski, kao da teku iz kamenog srca dvie žive žile. Gore i gorice razdrobile se u manje vrhove i vršiče, po kotlinama i ponikvama sabrala se voda u mala jezercica, a tamo se prama jugu iztaknula Črna prst, pa Lisec, Veliki i Mali Raskovec, a k zapadu se uzdignuo Javorski vrh i Jele, pa Jelinek, Rob, a medju selima Gorjušama i Koprivnikom Jarski vrh. U ovome kraju bijaše Vodnik blažen i zadovoljan, a župljanima, koji su ga osobito voljeli, bijaše i otac i majka. Zvali su ga obično »Gospod Balant« i Koprivničani su o njemu koječega pričali.

Nekom prilikom nadje na visokoj planini postolara i svrati se k njemu nebi li zabilježio koju slovensku obrtnu rieč. Vodnik ga pita i zapitkuje, a postolar mu liepo slovenski odgovara. Kad je pak iztaknuo, kako to orudje zovu u drugim slovenskim krajevima, odgovori postolar, koji nije poznao Vodnika, hladnokrvno: »Moguće; vi pak mora da jeste osobit postolar.«

Veličajna ona priroda uzgojila je slovenskomu narodu Vodnika kao pjesnika, pisca i književnika. Tu u svježem božjem zraku, u blizini Triglava i idiličkog Bohinjskog jezera, usried kripkoğa i snažnoga slovenskoga naroda, oduševljavao se je Vodnik za prirodu i tu zamislio svoje najbolje pjesme.

Kao planinara poznamo ga iz Hohenwartova dnevnika i iz pisama, koja je pisao barunu Žigi Zoisu, vlasniku bogatih rudokopih na Gorenskom, koji bijaše Vodniku iskren prijatelj i velikodušan dobrotvor. Zois bijaše vanredno nabražen i mnogo je uplivaio, da se je Vodnik dao na pisanje.

Njihovo dopisivanje odaje, kako su se obojica živo zanimala za planinarstvo i prirodne nauke, a Zoisovi službenici bijahu njihovi vodiči. Barun Zois bio je bolježljiv i toga radi nije mogao biti planinarom, nu krepki, snažni i zdravi Valentin Vodnik, koji se je naročito zanimalo za rudarstvo, obašao je najljepše slovenske krajeve. Svoje rudarske bilježke pisao je jezikom slovenskim, latinskim i njemačkim. Sabirao je i obrtne rieči i privredjivao nauci, gdje mu samo bijaše moguće. U ljubljanskom muzeju ima »Vodnikianum«, koji čuva Vodnikovu sbirku. Odlučio je, da opiše cielu si domovinu, ali ga barun Zois od toga odgovorio, jer da slovenski narod nije još za takvo djelo dovoljno spreman.

Ljubljanski muzej čuva Vodnikov rukopis »Itinerarium« od g. 1808. i 1809. u kojemu opisuje svoja manja putovanja po Kranjskoj i Štajeru iz kojega razabiremo, da je na dan provalio 6—10 ura hoda, a putovao je i po drugim slovenskim krajevima.

Neumorni ovaj muž rodio se 3. veljače g. 1758. u Gornjoj Šiški. U devetoj godini pusti igru i podje u školu u Novo Mjesto, gdje mu bijaše prvim učiteljem Marcel Vodnik. Svršiv u Ljubljani šest gimnazijalnih razreda, stupi u red franjevački odkuda podje u Koprivnik g. 1793., gdje se je upoznao sa barunom Zoisom. Godine 1796. dodje Vodnik za kapelana u Ljubljanu, postade ka-

snije učiteljem na gimnaziji, za francezke vlade ravnateljem toga zavoda i nadzornikom pučkih škola. U bijeloj Ljubljani izdahnuo je Vodnik plemenitu svoju dušu 8. siečnja 1819; pala mu kap.

Kao slovenski planinar bijaše Vodnik prvi, koji je opjevao mnogobrojne prirodne krasote slovenskih planina, nebotačne briegove, razprašujuće se slapove, cvatuće alpske plane i proplanke. Svojim ljubkim, milim i nježnim »planinarskim« pjesmama netio je Vodnik ljubav prama planinarstvu, a time u slovenskim srcima gojio i žarki patriotizam prama majci Sloveniji.

Vodnik se je prvi vinuo na plješivu tjemenicu starcu Triglavu i time ga oteo Niemcu i njemačkom planinarstvu, ali bijaše i prvi slovenski planinar, kojega je vruće srce i bratska ljubav privukla i u našu domovinu.

Valentinu Vodniku bila trajna spomen i medju hrvatskim planinarima!

Planinske životinje.

Piše dr. Lazar Car.

II. Sisavci i ptice.

Od alpskih ptica najznačajniji jest zer (brkut, kostolom; *Gypaëtos barbatus*.) Ovaj ptičji gorostas prolazi domovinom samo kadkada. Kako nam pripovieda Ettinger, pojavila su se dva takova brkuta jednom rano s proljeća god. 1852. kod Zemuna. Jednoga, koji je navalio na pastira, ubiše mu drugovi, koji mu odmah pritekoše u pomoć. Naš zoologički muzej ima jedan eksemplar iz Trebinja u Hercegovini. Ova je ptica u obće vrlo riedka, a poznaje se lako po sedlasto utisnutu kljunu u korjenu, po crnoj bradi od čekinja i po širokom repu. Zer nije tako smion kao planinski orao i hrani se više strvinom. Od živih životinja napada samo na manje. Mlade koze i divokoze ne svladava toliko svojim pandjama, koliko krilima, kojima ih strovaljuje u ponore. U žderanju se razlikuje od orlova time, što ovi ostavljaju veće kosti, dočim su iste zeru prava poslastica. Za čudo je, kako velike kosti guta i kako ih probavlja. Velike kosti da spušta sa visina na tlo, gdje se razlome.

Suri orao (*Aquila fulva* ili *chrysaëtus*; der Steinadler) pravi je strah i trepet svoga okoliša. Češći je od zera, jer kako je srčan i snažau, pribavlja si laglje svoju hranu. Vreba na biele zecove, alpske koke, koze, divokoze, naročito mlade, a poznato je, da mu je koji put podlegla i sama lukava lisica. Poznato je i to, da ga je lisica visoko u zraku tako vješto zahvatila, da mu je na vratu pregrizla žilu kucavicu i tako smrću svoga neprijatelja osvetila i svoju propast. Suri orao nije ograničen samo na visoke planine kao zer, jer se pod jesen spušta i u ravnice, gdje napada na jata divljih gusaka. Kada leti, razlikuje se od zera širokim, skoro ravno odsječnim repom i širokim krilima. Za oznaku par distance služi i produljeni vrat, dočim je u manjih grabilica

glava na trup kao nasadjena. Drži se obično posve uzpravno, te ga i po njegovom držanju već odavna smatraju simbolom ponosa. Gnezdo si gradi na visokim planinskim klisurama, u šumama i na prastarom hrastu ili boru.

Rado se nastani na najvišoj točki gorske kose, od kuda mu se širi vlast na sve strane, koja se temelji na vanrednoj srčanosti i upravo nepojmljivo oštrom vidu. Imao sam sgođe da motrim jedan živi eksemplar, kojega uloviše na granici Hercegovine i Crne gore. Gnezdo, iz kojega ga izvadiše mlada, bilo je na 800 metara visokoj klisuri. Majku mu je ubio nadporučnik, g. M. Kućak, na što je otac kružio visoko u zraku nad gnezdom. Vojnici spustiše se do gnezda po konopima, izvadiše orlića, koji dospije za nekoliko mjeseci iz Nevesinja u Mariju Bisticu, g. župniku dru. Žerjaviću, a poslije u zagrebački muzej, gdje sada krasi ornitološku sbirku.¹

Osim suroga orla i zera živu u našim visokim planinama još i mnoge druge ptice, nu mi ćemo ih samo spomenuti, jer nam ne dostaje prostora, da o svakoj još i napose koju progovorimo.

Takove su ptice:

Gavran² (*Corvus corax*; Kohlrabe), kreja tustokljuna (*Nucifraga caryocatactes*; Tannenheher), galica planinska (*Pyrrhocorax graculus*; Alpenkrähe), zeba planinska (*Montifringilla nivalis*; Schneefink), zelenčica tresavka (*Chrysomitris citrinella*; Citronenzeisig), trepteljka pojarica (*Anthus spioletta*; Wasserpieper), kos planinski (*Merula torquata*; Alpenringamsel), popić gluhi (*Accentor collaris*; Alpenbraunelle), brzelj zidarčac (*Tichodroma muraria*; Alpenmauerläufer), bregunica hridna (*Clivicula rupestris*; Felsenschwalbe), čiopa biela (*Micropus melba*; Alpensegler), tukavica troprsta (*Picoides tridactylus*; Dreizehiger Buntspecht), jarebica grivnja (*Caccabis saxatilis*; Steinhuhn).

Od vodozemaca živi na Alpama crni daždenjak (*Salamandra atra*; Schwarzer Erdmolch) u nas do sada poznat iz Gorskoga kotara.

Pošli bi predaleko da govorimo još i o kukcima i drugim nižim životinjama, s toga nam se je ograničiti samo na više životinje iliti kralježnjake (*Wirbelthiere*).

U gore se zavukoše mnoge životinje, koje su za oledbe naselile ravnice, jer im je iza nastale toplije klime, hladnije podneblje u gori bolje prijalo. Za glacijalne dobe zadržale su se u Europi u obće samo one životinje, koje su se znale prilagoditi zimi. Kad je na to postalo toplije, morale su se iste, kako već spomenusmo, zavući ili na sjever ili na najviše planine, dočim navališe u ravnice sad novi doseljenici, poglavito iz Azije. Kad je i ovima postalo pretoplo, podjoše za prvom selitbom te se nastaniše u visinama sredogorja. To su pravi montani ili kako ih takodjer zovu, subalpinski oblici. Njihovo prijašnje

¹ U nas ima orlova u Gorskom kotaru na Risnjaku i Snježniku; u Lici na Velebitu (Alagić, Sadikovac, Visočica).

² Hrvatska imena po S. Brusini: Motriocem ptičjega svijeta. Glasnik narav. društva. V. Godina 1890.

mjesto poslije osvojiše opet novi doseljenici, stranom iz Azije, stranom iz južno-europskih krajeva.

Montane ili gorske životinje prilagodile su se tečajem vremena posve tlu na kojem im je sada živiti. Na njihov način života u srednjem gorju i po brežuljcima, ne upliva valjda toliko klima ili riedji zrak visine, koliko sam oblik tla. To se naročito tiče onih životinja, koje imaju svoje stanove pod zemljom, jer je u ravnici teže izkopati i suho i sgodno duplje, nego li na strmim obroncima ili obće u neravnom brežuljkastom tlu.

Promotrimo sada neke, barem glavnije tipove naših pravih montanih životinja. Na čelo stavljamo j a z a v c a (*Melus taxus*; der Dachs). Jazavac ljubi samo takove krajeve, gdje se izmjenjuje brieg sa dolinom, gdje mu strme stiene sa razpucanim kamenjem podavaju u svojim pukotinama sigurno, suho i toplo ležište. U takovoj jazbini spava obdan i zimi smotan, a izlazi samo u ljetnim noćima u niže ležeća polja, da si potraži hranu. On ne pita mnogo za absolutnu visinu kraja u kojem živi, glavno mu je, da je tlo neravno, a toga u pravoj ravnici nema, zato je i vezan barem na brežuljkasti kraj. Ako mu i ne bi manjkala u ravnici sgodna hrana, falio bi mu ipak siguran i udoban dom, u kojem se može mirno i spokojno odmoriti iza raznih napora i prietećih pogibelji. Čovjek ga dakako nikada ne susriće, jer je jazavac vanredno oprezna životinja. Kad su sunčani traci na zapadnom nebu već davno izčeznuli i kad se je posve smračilo, može ga tek izkusan lovac, vrebajući pred jazbinom za puna mjeseca, opaziti, kako crno i bijelo izprutano lice oprezno izvlači iz svoga duplja. Njuškajući i ogledavajući se naokolo dulje vremena, opet se uvuče i opet pojavlja, dok se odvaži i izadje. Uzdužna crna pruga, koja teče preko očiju, oponaša u mjesecini sjenu, koja je pala sa nekog predmeta na bielkastu podlogu. Takove sjene se na živim predmetima obično ne opažaju, zato mu i lovac glavu, koja iz duplja prva proviruje, u prvi mah neće prepoznati, dočim je jazavac razabrao prieteću pogibelj, te se je, ako je nužno zavukao u jazbinu. Jazavac trči brzo i plaho tapajući, te neprekidno njuška po zemlji, pa ako je prilike, odtrčat će ravno prema vinogradu, da si zasлади svoj jezik zrelim groždjem ili skrene prama polju, da tu krši kukuruz ili da lovi grčice, gujavice ili pužice. Dobro mu dolazi i poljski miš, a gnjezda bumbara i osa prave su mu poslastice. Nema li svega toga, zadovoljava se repom i krumpirom.

Lisica (*Canus vulpes*; der Fuchs) raširena je doduše svuda počam od visokih planina sve do morskoga žala, ali joj je ipak za pravo najmilija postojbina na srednjim gorama i po brežuljcima. Šumske gudure, kamenolomi i razpucano stienje najvoli za zakloništa, a kadikad joj ustupi i jazavac svoju jazbinu, da si za silu sklone svoju umorenu glavu. U ravnici, gdje ju čovjek progoni, obično prebiva po šumama, dočim joj se u gori jama nalazi kadšto dosta daleko od šume. Hrani se manjim poljskim i šumskim životinjama, nu vreba poznatom lukavštinom i na perad po dvorištima. Danju leži u gustom šikarju ili pod kojim drvetom, ili u jami, koju je izlisičila od jazavca ili mačke. Kad zamračí, digne se sa svog ležaja, pak ide da što god ugrabi i da u tome poslu

nije tako vješta, kao što je, možda bi je već i nestalo bilo, kad ju toliko progone. Najlaglje ćeš ju uhvatiti za mećave i ružna vremena, jer tada tumara i po istom šumskom putu, pošto drži da je po takovu vremenu najsigurnija.

Divlja mačka (*Felis catus*; die Wildkatze) po našim je osamljenim gorama svuda dosta obična. Slična je veoma našoj domaćoj mački od koje se poglavito razlikuje veličinom. Uz to je lukavija i tako divlje čudi da se ne da pripitomiti. Obdan se sakriva u kamenim pukotinama, jazbinama, u rupama lisice ili leži u šikarju, a rado se zavlaci i u duplje starog hrasta. U lov ide samo noću, a hrani se osobito šumskim miševima. Osim toga vreba i na ptice, okolišajući oko gnjezda ili ih spavajuće zaskoči na drvu. Zecovima se približuje jednako lukavim načinom kao i lisica. Ako joj prieti pogibelj, trči nerado daleko, već skoči na obližnje drvo, pak ako ju na istom zanjuši pas, ona je nastradala. Najpogibeljnije doba za nju svakako je zima, jer joj trag u snijegu odaje njezino ležište, po čemu ju i lovci nadju najlaglje. S toga je u ravnici već posve iztriebljena, jer joj je tu jedino skrovište šuplje drveće iz kojega se lako iztjera sumpornim dimom ili i samim kucanjem po drvetu. Sigurna je u razpucanim gorskim pećinama, gdje joj lovac tako lahko ne dolazi do njezina fina krzna.

Stanovnik kakove osamljene gorske šume kada se jutrom prošeće, opaziti će u jeseni u svom voćnjaku, da mu pod voćkama leži mnogo voća kojemu su stapke ogrižene i koje je za to palo na zemlju. Dvoji li, tko je to izveo, podući će ga doskora dvie malene brazdice na površini voća, da je to dielo glodavca, koji je veći od miša, a nitko to nije drugi, nego puh (*Myoxus glis*; der Siebenschäfer). Ni kuće puh ne štedi; znade dobro za puteve, koji vode do smočnice ili sušnice u kojoj se slanina suši. Danju spava, a po noći se vere po granju.

Puh prespava cielu zimu, te se zavuče u šuplje drvo gdje obloži svoje ležište suhom mahovinom ili u podzemne rupe — pušine. Tek s proljeće probudi ga toplina iz duboka sna. On je dakle jedna od onih životinja, koja se je prespavajući zimu, prilagodila oštrijoj klimi. Tko hoće da puha na slobodi promatra, neka se postavi za pune mjesečine pod drvo pod kojim je našao ogriženo voće. Voće, što pada na zemlju upozorit će ga na tog malog noćnog tata. Najviše su takovom noćnom plačkanju izvrgnuti voćnjaci koji su blizu šume, naročito listnate, jer su žir, bukvice i liešnjaci glavna hrana puhova.

U pukotinama i špiljama vapnenih pećina, od kakovih se poglavito sastoji naš Kras nastanjuju se rado razni šišmiši. Njimi je Hrvatska, a osobito Dalmacija, razmjerno obilno nadarena. Dočim n. pr. fauna čitavoga njemačkoga carstva ne broji više od dvie vrste potopira (*Rhinolophus*; die Hufeisennase), ima sama Hrvatska tri, a sa Dalmacijom i četiri vrste ovoga roda: *Rhinolophus Euryale*, *Rh. ferrum equinum*, *Rh. Hipposideros*, a u Dalmaciji *Rh. Clivovosus*. Ove šišmiše lako ćeš razpoznati po golim kožnatim nastavcima u blizini nosnica izpod kojih je listić u spodobu podkove, a nad njime zašiljena krpica koja je na svom korjenu nabrana. Od šišmiša sa golim nosom ide ovamo sa

više vrsti rod *Synotus* i *Vesperugo*. Spominjemo ovdje dakako samo gorske oblike, izpuštajući kao i kod ostalih životinja, onakove, koje žive u ravnici i u blizini ljudskih stanova.

Izlet u spilju „Vražić“ kod Barilovića.

Napisao *Stjepan Širota*.

Okolica grada Karlovca poznata je sa svojih prirodnih dražesti i krasota. I ne samo, da je svaka gruda u blizini Karlovca historički znamenita, nego pruža izletniku — prijatelju te divne naravi božje — prekrasan užitak. Kada posluži liepo vrijeme, moći je eto poći na sve strane: prijatelj ravnice i polja nalazi uz obalu srebropjene Kupe i ljekovite Korane šetnje do mile volje, a ljubitelj briežuljaka i planinskih šetnja neka se obazre na Dubovačko humlje: Kalvariju, Zagrad, Jamu, Kozjaču, Bezjakovo brdo, Glavicu, Jelsu itd. Tko je pak voljan naužiti se pogleda na krasno Pokuplje, neka se popne na glavicu Martinščaka na taj osamljeni 346 met. visoki brieg, pa će mu se odanle otvoriti divni vidik od Sljemena i Samoborske Plješevice do bosanskih planina i dalje do Kleka, obiju Kapela i Bjelolasice sa svim prirodnim čarovima, kojima je okićena ova divna hrvatska zemlja.

No u karlovačkoj okolici ima i spilja, koje će svojom zanimljivošću izletnika brzo k sebi privući. U Brlogu i Ozlju, na Lipniku i Selcu ima spilja, a uz Koranu se nalazi »Vražić« kraj Barilovića i »Sića« kraj Cerovca. Dakako, da se mnogi teško daju na to, da pregledju spilje, jer su hladne i vlažne; no tko se odvaži ma samo jedanput, da pohodi koju spilju, taj ne će požaliti truda, jer će se diviti čudotvornim sastojinama naše zemaljske kore i na površini i u dubokoj utrobi njenoj. Zar te ne veseli, ne uznaša, kad baciš pogled na strme kamenite hridi ili u guduraste ponore? Koli tajinstveno dojima se tvoje duše prizor, kad gledaš pod sobom na stotinu metara duboku ponikvu? A tek kad zaviriš u rov ili kamenitu pukotinu, gdje ne staje sunčanoga žara i blage topline, ti ćeš se dašto nešto uplašiti, ali te tajna neka sila, čeznuće i znatiželja sve više vuku, da vidiš i tu tajinstvenu šupljinu u kamenoj hridi. O, ti ćeš rado zaći u spilju!

U miloj našoj domovini imade sijaset spilja, a jedna je ljepša od druge. Većinu naših proučiše domaći, a i strani učenjaci, koji se diviše njihovim osobitim formacijama. Naročito ih imade mnogo u kamenitim gorama hrvatskoga primorja, gorskoga kotara i ovamo uz obale Korane i Kupe. — Poznato je, da spilje diele u dvije vrsti: u spilje sa sigom i one sa ledom, koje narod zove »ledenice«.

Malo ima spilja, koje bi bile suhe, jer voda iz vana prokapljuje, te sa svoda spilje ili pada ili samo kaplje. Pri tom se topi vapno, što ga ima u kamenu vapnencu, te tako priroda stvara sama one one čudesne i čestoputa upravo veličanstvene slike i prilike same sige. U gdjekojim pak spiljama (kao primje-

rice u »Vražiću« i Sići) sabire se voda u vodnice ili u jezerca, koja znadu biti tako velika, da se po njima možeš i čamcem povesti.

Ja sam vazda rado pohadjao spilje, mnogo o njima čitao i učio, pak si svako može i sam pomisliti, kako mi bijaše milo, kada me jedan od uglednih mojih znanaca — veliki prijatelj te divne božje naravi — pozvao, da podjem s njim u spilje Barilovićku i u Siću. Rado sam se s toga odazvao njegovu pozivu, jer sam znao, da je on već posjetio te spilje i u jednoj — Sići — da pače sam dao koješta urediti. A s druge strane bila je u njega izvrstna razvjeta, pa tako sam uz moga znanca mogao bolje obje te spilje razgledati.

Dogovorismo se dakle nas dvojica, a pridružila nam se još dva prijatelja, te mi odma poslije objeda put pod noge. Bilo to 31. kolovoza 1892. Dan vedar i liep, kaki si izletnici mogu samo poželjeti.

Odjurismo kočijom iz Karlovca preko Rakovca i Mostanja, te prošavši preko Mrežnice, krenusmo cestom uz Logorište preko Poljica do Belaja, dobro poznatoga mjesta iz dobe turskih ratova. Tuj se cesta dieli. Lievo vodi podno Martinščaka u Barilović, kuda smo mi udarili, dočim desno kreće u pitomi Leskovac. — Baš dobro brzo jurila je s nama kočija mimo liepoga Martinščaka, na kome se bjelasa starinska kapelica sv. Martina. Onda nam se valjalo uspinjati preko 208 metara visoke Skrobodke, s koje se vijugasto spuštamo u dolinu Korane, gdje se izjedared otvori krasni vidik na mjesto i stari grad Barilović. Pred krčmom ostavismo kola, a naš vodić uzme svoje magnezijske baklje, te celo društvo, kojemu se priključi i tamošnji čestiti bilježnik g. Tuškan, krene mostom preko Korane u spilju — »Vražić« zvanu.

* * *

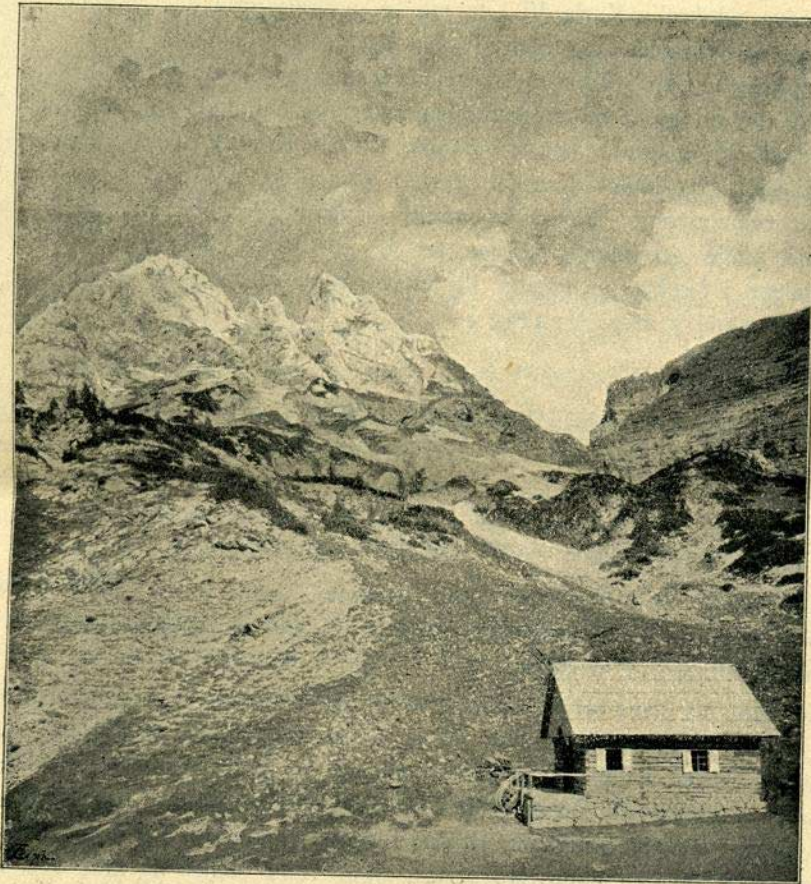
Cesta vodi podno hridi, na kojoj se ponosno diže Barilović-grad, u kome je sada smješteno občinsko poglavarstvo. Motrio sam željno taj dobro još sačuvani spomenik prošlosti naše, a duh mi je poletio u ono davno doba, kad naši vitezovi moradoše graditi te čvrste kule, da obrane domovinu od napadaja turskog.

Grad sam naslonio se o bok povećemu brdu slunjskih kosa i gleda ponosito u Koranu, koja se pod njim svila, kao da mu skute i koljena ljubi. Prije je grad Barilović imao oblik četverokuta, no do sada se je sačuvao samo južni i iztočni dio u liku trokuta. Dok je još u Bariloviću bilo vojske u posadi, stajala je tu i posebna vojarna za vojnike. Ulaz u grad je dosta strm i težak, kao što je to malo ne u svim našim gradinama, te se čovjek i nehotice pita, kako li je nekoč moguće bilo na takim hridinama i često nepristupnim mjestima zidati toli ogromne kule i utvrde. Preko Korane udaren je most, 125 metara visok nad površinom morskom, pod kojim mirno teče hladna Korana, zastrta bujnom zeleni,

Kralj Maksimilijan II. darovao je darovnicom (g. 1564.) Gašparu i Ivanu Bariloviću celi dio grada i posjede: »Sapaćnik, Vinicu, Leskovac, Grgović-vrh, Skrljevo, Petnik, Bedarca, Skaljevo selo, Pod Osojem medju Poroci, preko Korane, i vinograde u Ponikvama.

Oko g. 1567. navalio je Stjepan Frankopan Ozaljski na Barilović. Njegovi ljudi navale na grad, zarobe Gašpara Barilovića, majku mu Uršu i sestru Anu, ubiše gradskoga provizora Blaža Gjuraića, porobiše sve što su našli u gradu, a da bude nasilje još i veće, zapališe dvie kuće, koje su stajale pred gradom. Radi toga nasilja bijaše Stjepan Frankopan po banu Jurju Draškoviću osudjen na smrt i gubitak svog imetka. No Stjepan Frankopan, kako bijaše mudar, znao se sakriti i tek godine 1578. uhvatiše ga u gradu Brezovici. Izaslanici, koji ga

Vodnikova kuća na Velom polju.

uhvatiše, bijahu, kako svjedoči stara listina, Gavro Tahi i Krsto Oršić. Bili bi ga ondje za cijelo ubili bili, da mu ne priskočiše u pomoć njegovi nećaci Nikola i Juraj Zrinjski, plativši za nj 12.000 for. u zlatu kao oštetu. U znak zahvalnosti darova im Stjepan sva svoja imanja na vjekovita vremena pod uvjet, da ga do smrti hrane.¹

¹ Original u zem. arhivu, prepis kod E. Lašovskoga.

Godine 1603. zaposjeo je karlovački general Vid Kisel grad Barilović. Badava moljaše Gregor Barilović i braća mu hrvatski sabor, nadvojvodu Matiju i kralja Rudolfa, da ih brane od te barbarske nepravde; badava sva ta moljavanja i pretnje hrvatskoga sabora kao i obećanja svietle krune i za onda sve-mogućega nadvojvode: vojnička sila otela je sve, što je hotjela, te si od toga pliena zadržala po volji.

Okolo godine 1720. zahtievao je na novo banovac Stjepan Jelačić, sin Kate Barilovićeve od kralja Karla VI, da mu se povrati grad kao potomku plemena Barilovića, ali badava.

U gnjezdo Barilovića smjesti vojnička uprava kapetaniju krajišku. Kasnije bijaše tuj sve do g. 1768. središte slunjskoj pukovnji, koja se poslije preseli se u Karlovac, dočim u gradu osta kapetanija. Kad je Krajina razvojačena, prodan bi taj grad občini barilovićkoj za 500 forinti. Osamljen, tih i miran¹ stoji sada Barilović u romantičnom sklopu kamenitih i šumovitih brežuljaka, pa te sjeća na nakadanje svoje gospodare, kojima se je uz Oršiće, Tušiloviće i druge orila slava daleko i široko po svietu. Ogleđnuo sam se često na nj, koracajući za drugovima ravno k spilji Vražiću...²

* * *

Izpod 170 met. visoka Kosirskoga briega, koji se okomitom kamenitom i razpuklom stienom diže kojih 20 met. od desne obale Korane, a nedaleko od vrela kraj same Korane, nači ćeš u kamenitoj razpuklini otvor, vrata špilje. Pred njima diže se ravnica u humak, a po stienama izbilo grmlje, u kojem buje crveni cvjetci ciklame.

Odmorismo se i ohladismo pred otvorom, jer je spilja vlažna i hladna, a naš vodič palio je svoju baklju od magnezija i kad je zaplamsala sjajnim bielim svjetlom, spustismo se u spilju.

Podalje od ulaza tri su duboke uzke pukotine, koje se negdje daleko gube možda u kakoj ogromnoj šupljini, jer je vjerojatno, da je sav brieg spojen sa šupljinama. Silazi se tako na kojih 10 metara po vlažnoj zemlji ili bolje mulju, a onda si u 20 metara širokoj i toliko visokoj dvorani, koju kite sige u svakojakim većim i manjim prilikama. Hladan i vlažan zrak obavije ti lice, a tajinstvenu tišinu prekida kapanje vode, što stvara sigu. Tada dodješ na kraj ove dvorane. Desno pred tobom veliko je jezero, koje se gubi u kamenitom rovu u dubljinu. Voda je u jezeru čista i hladna, da te zubi zebu. Lievo od jezera uzdiše se

² Ovu smo spilju posjetili još god. 1870, nu kako je voda nabujala i preticala, nismo ju dokrajčili. Rekoše nam, da je u njoj bio i Kraljević Marko i da se i danas kod nalaza vidi pet Markovih prsta.

Narod ju zove »Vražić« jer da su u njoj vragovi, i ljudi se boje unići. Seljak J. Bogdanović bio u lovu i stajao pod bukvom. Sjevalo i pucalo, on gledao prama Vražiću i vidio diete, koje izašlo iz pećine kad je malo prestalo grmiti, nu kada je zagrmilo, onda se sakrilo u pećinu. Bogdanović prekrstio pušku i pucao, u nutri se nešto jako »razkrivilo«, išli gledati, ali nisu ništa našli. Ur.

pod spilje na metar više, obasut ovećim gomilama kamenja, a kad se uzpneš gore, gdje opet gaziš ponešto i blata, eto te u najvećoj, do 70 metara dugoj dvorani, koja svršava velikim jezerom. Ova je dvorana prava »vodenica«, te se na prvi pogled vidi, da u jezerima voda pada i raste, te se često puta razlije po svoj spilji. Stiene su obložene prerazličnim oblicima sige, koja je stvorila upravo divne slike.

Vidiš maloga angjela licem na stieni, na drugoj strani salila siga krasni sviećnjak, ondje opet oblik ogromne ptice, u drugom kutu rekao bi, da je kameniti zastor i t. d. Sa 20 i više metara visokog stropa strše poput ledenih svieća veće i manje sige, koje tvore vrlo liepu kao dekorativnu skupinu, da je se ne možeš nagledati. Stiene su dakako vlažne, a nad većim jezerom titra providna maglica.

Ciela spilja vrlo je pristupna, sad 10, sad 20, 30 i više metara široka visoka, a od ulaza do kraja sigurno 90 metara duga. Lieva stiena je gladka, nema u njoj nigdje pukotine, dočim je značajno, da se svi rovovi i sve pukotine nalaze na desnoj strani spilje, a kako ih imade mnogo, te se neke gube na 30 metara duboko, moguće da ima i većih šupljina.

Vodič naš kazivao nam je, da je prije više godina dao uvući čamac, no doploviše samo do stiene i ne mogoše dalje.

A kako ti je milo, kad se razgledaš po nutrini ovake prirodne tvorevine, kad pomisliš, koli je različito sastavljeno tlo, po kome gaziš. Kad nam je dogorjela baklja, vratismo se u srednju dvoranu, pogledasmo si još jedared prvo jezerce, polag kojega se nalaze na goloj vapnenastoj stijeni izpisana imena posjetnika spilje.

Tada izadjosmo. Vanjski zrak bijaše užaren, kao da stupaš u parni kotao, ali ti je ipak milo sunašce i dnevno svjetlo ugodno i voljko!

Na Komušarovoj pećini.

(Svršetak).

Kamenim kolnikom, pak preko svježe livade, dodjosmo pod Komušare i zagledasmo cilj našega puta: Komušarovu pećinu, što se crni u pitomoj zeleni.

Sjeo sam u šljivik, da odmorim i da se spremim na tu strmu točku. Za malo dodje k meni Franjo Komušar s kojim razpredoh razgovor o pećini, a poslije dolazio seljak za seljakom, žena za ženom, pa izašla i djeca i nas zaokružila.

Izvadim očalnice i upravim pogled prama pećini, te razaberem, da ima na njoj jedna šupljina poput spilje. Kako mi je lani na Banovoj pećini otrovna peljuša (*Vipera Ammodytes*; Sandviper) prošla kraj nogu, upitam, ima li zmija na Komušarovoj pećini. Rekoše mi, da u okolici ima zmija, ali gore, da je nisu

vidjeli, a da ima i takovih od kojih će blažće poginuti. Jedan seljak me upozori, da zna za tri čovjeka, koji od ujeda »razgovore« t. j. moleći, čovjeka spase, nu drugi mu doda, da je to samo onda moguće, ako ga je ujela »bielka« nu da kod »crнке« ne pomaže.

Podam očalnice Franji, uputiv ga prije, kako da gleda. Naravno na pećinu i dodao; »Ledina je na njoj bistra, kak' travnik v polju«, a kad je pogledao drugi, uzklikne od radosti: »Joj, kak' je čista, kak' da bi ju opral.«

Kad smo odmorili, skoči Franjo kući po kruha, zovne svoga stričevića, pa krenusmo najprije pod samu pećinu. Podjismo travnatim obronkom i za čas bijasmo u hladovitoj šumi Sekulici, koju zovu i »Gospodskim gajem«, kojom se uzpinjamo. Kad smo došli pod pećinu, razgledasmo je očalnicama poblize i razabrasmo, da po njoj buji jasen, koji se okitio težkim bielim grozdovima, kojih nam miris nanašalo povjetarce, što se igralo lišćem i cviećem.

Skrenusmo na desno, da pećinu obadjemo, pasući si oči na mnogom cvietu, koji je tu bujao, a naročito nas iznenadila vrsta sabljica ili perurike *Iris graminea*. Nismo gledali od ove krasnice, koju gojimo i u perivojima, dvie, tri ili deset njih; ne; bilo ih je na hiljade, u jednu rieč, pokrile su celo šumsko tlo i prvi sam puta to gledao u životu. Nu tko da mi opiše moju radost, kad medju grmljem zagledam i prekrasan lier *Lilium Carniolicum*, kojega nadjosmo na nekojim visokim bregovima domovine n. pr. na Obruču (1377 m.) u hrv. primorju, na Velikom Risnjaku, na Velikoj Ivanščici, gdje cvate crvenim cvietom, dočim ga ovdje krasi žut cviet sa žarko-crvenim prašnicama.

Za dobra pô sata primakli se k pećini, probili šikarom i stajali na uzkoj i razklimanoj tjemenci s koje se širi vidik južno u nedogled, a u njemu najkrasniji biser grad Zagreb, koji se pruža pred tobom celom veličinom svojom.

Komušarova pećina tako je izbočena, da joj straga nijedan brieg Zagrebačke gore ne zatvara vidika, on je je otvoren i dalek. Franjo, koji bijaše na njoj, tvrdio je takodjer da se vidi Drava, da su ju gledali inžiniri, na »rešpetir« da su vidjeli Križevce, pa moguće, da se izmedju Kalničke gore i Bila vidi i Drava, nu sada nam bijaše nebo odviše čajno. Drugi neki seljak rekao mi u Komušarima, da je pećinu gledao iz Čazme i da se s nje vidi Vojni Križ.

Pećina je ogromna, tjemence joj kosa, uzka, travom i šikarom zarasla i pada malo ne okomito. Čovjek bi tu sjedio čitave ure i oko pasao na blizim i dalekim krajevima vidokruga u kojem se naročito iztiče ogromna savska nizina sa Savom i saviščima, sa selima i priselcima, dočim se Samoborsko gorje ne vidi. Pod sobom gledaš seoca Komušare, Užaniće, Čmarce, Mišeke i Kovačice.

Medju pećinama i škrapama našli smo mnogo zanimivu bilinu, a naročito iztičemo, da smo našli zlatnjak (*Asplenium Ceterach*), primorsku vrst papradi i primorsku travu *Sesleria juncifolia*.

Sa Komušareve pećine krenusmo bukovom šumom Risje pod brieg Oštrc i na krč istoga imena. U šumi smo susreli nekoliko bukava-orijašica u hladu kojih bujala je u hiljadama lazarkinja (*Waldmeister*; *Asperula odorata*),

poznata biljka, kojom se zasladije u svibnju vino, jer je lazarkinja puna kumarina, kao i zlatno koljeno, miličica-trava i druge neke biline. Gdje bijaše debela hladovina, tu se je opet u tisuće i tisuće pojedinaca razbujala borovnica (*Vaccinium Myrtillus*), koju Franjo zove »dedek«. Crne bobice sabiru naročito pastiri, pa ih zoblju, a žene donasaju i u Zagreb na prodaju.

Izašav iz šume, zagledasmo na lijevo Oštrčki brieg, a na desno brieg Gradište, a medju njima krč Oštrc po kojem su pasli krmci.

Kad sam zapitao Franju, zašto se Gradište tako zove, uzvratu, da je na njemu nekoć bio grad, a njegov stričević Huzanić doda, da se je našlo opeka i kamenja. Pod gradom je Židovski zdenac, reče opet Franjo, do kojega dodjosmo za časak. Nu taj zdenac nema ni prilike zdenca, već je to u pećinama nakosa razpuklina, a možda i bezdno, koje su kamenjem zatrpali, da im ne padaju u nju krmci i odojci, kada onuda pasu.

Na krču smo odmorili, a tada pune torbe krenuli preko šume Okroščice i došli do vrela, gdje smo se sladko napili, a tad krenusmo Vitelnicom, s koje nam se prikaza brieg Stražnac, Veliki Rog, Lipa i Planina.

U šumi, a u dubokoj doli, začusmo osobiti glas. Franjo je mislio u prvi mah, da laje lisica, nu kad sam ga upozorio, da to nije moguće, izjavi, da je srnjak koji se »razdire«.

Prije nekoliko dana bila je Vitelnica perivoj, jer je tu u stotine pojedinaca cvao negnilj (*Goldregen*; *Cytisus alpinus*), koji je obrubio i široki šumski put. Mora da je osobit pogled na ovo i u perivojima gojeno stabalce, kad se s njega spuste dugi žuti grozdovi.

U 11 sati odosmo, u tri sata bijasmo opet u šljiviku, gdje bi rado bili prigrizli, jer od prije podne nismo ničesa okusili, ali kad smo saznali, da u selu ima vina, ali da ga ne toče, jer sviet nema zašto da pije, odmorismo i krenusmo do sv. Šimuna, te se svratismo u gostionicu, gdje smo dobili vina, ali ne kruha. Krčmarica nas umoli, da joj oprostimo; pekla je kruh dva puta, ali i prodala. Posegli smo za svojom torbom, pa iztegnuli ono malo kruha, što nam još preostalo bilo i ugodno odmarali. Škropac, što je počeo padati, ugodno je razhladio zrak, poškopio prašnu cestu, kojom smo se voljko vraćali kući, da što prije obadjemo i ostale vidovačke pećine, koje tamošnji žitelji zovu »pečovje.«

D. Hirc.

Društvene viesti.

Glavna skupština. Na izvanrednoj glavnoj skupštini hrv. planinarskoga društva od 15. listopada t. g. jednoglasno su prihvaćeni po odboru predloženi izpravci novih pravila u smislu rješenja kr. zem. vlade, te je skupština ovlastila odbor, da ponovno predloži izpravljena pravila kr. zem. vladi na odobrenje.

Podružnice. Središnja uprava hrv. plan. društva umoljava društvene podružnice, koje to dosele učinile nisu, da joj što skorije pripošalju imenik po-

družničkih članova i prinose za god. 1898. U interesu je podružnica, da pripošalju i svoje obrazložene predloge glede puteva i vidika na društveniji trošak, da prilože troškovnike i eventualne nacрте. Središnji odbor ustanoviti će na temelju tih predloga red, kojim da se izvedu ove radnje. Tako će biti moguće, da se svake godine zajedničkom snagom izvede po jedna radnja u turističke svrhe.

Automatski dalekozor na Sljemenu. Na molbu društvenoga tajnika izjavila se je tvornica automata Sielaffa u Berlinu spremnom, da će na svoj trošak na sljemenskoj piramidi postaviti automatski dalekozor na porabu občinstva. Slični dalekozori postavljeni su na bečkom Kahlenbergu, na narodnom spomeniku u Niederwaldu, na Helgolandu, na Liebigovoj visočini kod Vratislave i na znamenitim izgledištima u Njemačkoj, Austriji, Belgiji, Holandezkoj, Engleskoj i Americi. Dalekozori od najbolje su vrsti, pokazuju na velike daljine tako oštro, kao dalekozori na brodovima i na zvjezdarnicama. Za uložak od 10 filira može se na dalekozor gledati 4—5 časaka. Vlastnik patenta stavlja jedini uvjet, da društvo pokrije trošak dopreme i da mu zajamči prihod od 75 maraka godišnje. Svi posjetnici Sljemena živo osjećaju potrebu dobra dalekozora, da se mogu ne samo nasladjivati divnim vidikom, nego i uputiti u geografski položaj prekrasne panorame, što se pruža sa Sljemena.

Prvi odbor hrv. planin. društva. Prva glavna skupština toga društva bijaše 29. travnja 1875. na koju je došlo 26 članova. Za društvenoga predsjednika bude izabran pralječnik, dr. Josip Calasancij Schlosser vitez Klekovski, za podpredsjednika ravnatelj zagrebačke više realke, Josip Torbar, a za odbornike: dr. I. Bauer, V. Krešić, dr. P. Matković, dr. Z. Plohn, dr. G. Pilar, a zamjenicima dr. U. Čučković, i profesor više realke Pavao Žulic.

Izleti hrv. plan. društva god. 1875. Ovi izleti bijahu prvi. Ponajprije krene društvo na Oštrc i Plješivicu, a bili su tu: dr. Schlosser, S. Torbar, Gj. Crnadak, F. Danošić, V. Dizdar, M. Kišpatić, dr. Kolarić, dr. Pilar, dr. P. Pliverić dr. Plohn, Šabarić i Šarić. Samoborci su izletnike primili starom hrvatskom gostoljubivošću. Drugi izlet bijaše na Sljeme. Osim spomenute gospode bijaše u društvu i prof. Janda. Uzlazilo se od Gračana, a silazilo preko sv. Jakova.

Kod ovoga izleta položise planinari temelj planinarskoj kući na Sljemenu, sabravši medju se znamenitu svotu od 100 forinta.

Treći izlet bijaše opet na Sljeme, a pridružilo se društvo »Kolo» i »Sokol«. Učestnika bijaše 70.

Četvrti izlet imao je biti na Bjelolasicu, ali ga u Ogulinu osujeti bura i kiša. U ovom društvu bijaše osim predsjednika i podpredsjednika, Lj. Beluš, dr. Pilar i Lujo Schlosser, a u Ogulinu mu se pridruži gradj. učitelj Josip Magdić.

Ovomu broju priložismo napatnice za sada samo onima, koji nisu članovi društva, pa ih liepo molimo, da nam pošalju predplatu od 2 forinta, a nadamo se, da nikomu hrvatski ponos ne će dopustiti, da nam možda sada vraća sve brojeve, kad već u drugom broju lista iztakosmo, da svakoga, koji nam isti broj ne vrati, smatramo predplatnikom. —

Priskočite u pomoć svojom rodoljubivom predplatom, da i planinarsko društvo i njegov viestnik mogu da što bolje zadovolje svojoj zaista plemenitoj zadaći, jer podižući planinarstvo, podižemo i blagostanje naše mile domovine!

Predplata se šalje društvnom blagajniku, I. E x n e r u (Ilica.)

Književne obznane.

Dr. Hinko pl. Hranilović: Teorija razdolja Preštampano iz 128 knjige Rada jugosl. akademije. Zagreb 1896. Sa 14 slika, str. 1—58.

Ovoj akademijskoj razpravi taj je raspored: I. Historijski pregled. (Erizijoni postanak razdolja. Pokret proti erizijonoj teoriji. Buch i njegove pristalice. Utjecaj englezke literature na Buchovu teoriju. Bolle i Römer u Njemačkoj. Iztraživanja u Indiji i Americi. Sonklar i Peschel. Utjecaj pronalazaka u Indiji i Americi na evropsku literaturu. Genetički sistem razdolja.)

II. Pregled hipoteza, koje tumače valigenezu. (Epigenetički postanak razdolja. Antecedencija riečnih korita Regresija vrelišta. Podzemna erozija. Mlat rijeke.)

D. Hirc; *Jugo-zapadna visočina hrvatska u oro- i hidrografijskom pogledu*. Preštampano iz XCVIII. knjige Rada jugoslavenske akademije, str. 1—84. Ova razprava opisuje oro- i hidrografijske odnose Hrv. primorja i Gorskoga kotara i ovaj joj je sadržaj: I. *Položaj i karakter visočine*. II. *Razgloblje gorja i hipsometrijsko mu razmjerje*. (Gorski sklopovi: Risnjak, Snježnik, Drgomaljski sklop, Bitoraj, Obručki sklop, Primorske planine) III. *Hidrografski odnosi visočine* (1. Rieke i potoci. a. Područje Crnoga mora, b. Područje Jadranskoga mora. 2. Ponornice 3. Periodička jezera. 4. Vrela.

Uzvisitost najglavnijih gorskih saobraćajnih i prometnih prijelaza u Hrvatskoj i Slavoniji. Napisao D. Franić. Preštampano iz »Školskog vjesnika« u Sarajevu, str. 1—29. Ova radnja ima sljedeći raspored: Pripomenak A Ceste: I. Najglavniji velebitki prijelazi: Cesta iz Gospića (565 m. nad morem) preko Cerovca (800 m.) u Knin (236 m.); cesta iz Gospića preko Malog Alana (1045 m.) u Obrovac (57 m.); cesta iz Gospića preko Oštarija (Ure, Kubusa 929 m.) u Bag (48 m.); cesta iz Štirovače (1102 m.) preko Velikog Alana (1412 m.) u Ja blanač (1 m.); cesta iz Gospića kroz Otočac (459 m.) preko Vratnika (693 m.) u Senj (7 m.) — II. Najglavniji prijelazi preko ličko-krbavskog sredogorja i Plješevice. Cesta iz Gospića preko Kuka (1135 m.) u Kulen-Vakuf (303 m.); cesta iz Gospića preko Ljubova (975 m.) u Bunić (665 m.), Petrovoselo (369 m.) i Slunj (258 m.), III. Najglavniji prijelazi preko Velike Kapele. Cesta iz Gospića kroz Otočac preko Kapele (888 m.) u Ogulin (323 m.); Rudolfova cesta iz Ogulina preko Molinarijevog vrha (1082 m.) u Novi (33 m.) IV. Najglavniji prijelazi u hrvatsko-slavonskom pragorju između Drave, Dunava i Save. Cesta iz Varaždina (173 m.) preko

previje Pake (361 m.) u Križevce (146 m.); cesta iz Gjurgejevca (121) preko Starog brijega (231) u Bjelovar (135); cesta iz Virovitice (122) preko zvečevskog Debljaka (524) u Požegu (152); cesta iz Petrovaradina (119) preko Vijenca (444) u Mitrovicu (87).

B. *Željeznice*. Tu govori pisac o željezničkoj pruzi iz Karlovca na Rieku, koja se iz Karlovca (114 m.) uzpne u tamniku Sljeme između Lokava i Fužine do svoje najveće visine (836 m.) nadalje piše o zagorskoj željeznici, o željez. pruzi iz Barča u Pakrac itd. Posebna skrižaljka predočuje nam pregled uzvisitosti, dočim na jednoj tablici imamo uzdužni profil gorskih saobraćajnih i prometnih cestovnih prijelaza, a na drugoj takvi profil gorskih prijelaza željezničkih pruga u Hrvatskoj i Slavoniji. Na koncu dodaje pisac njemački tumač neobičnijim nekim izrazima

Alpsky Věstník Ovaj organ českoga odbora slovinskoga alpskoga društva izlazi od mjeseca srpnja u Pragu jedan put na mjesec. Glavni je cilj ovomu glasilu, da predobije što više Čeha za spomenuto društvo i da budi što veće zanimanje za slovinske planine. I tako se planinarstvo među slavenskim narodima sve to više širi. Mi imamo »Hrvatski Planinar«, Slovenci »Planinski vestnik«, Česi »Časopis turistu«, Poljaci »Torwarzystwo tatrzańskie«, Rusi »Krimski gorni klub«, a Bugari »Turističko društvo« u Sofiji.

Alpsky Věstník ide za time, da sva slavenska planinarska društva ujedini u »Slovinskom planinarskom društvu«, koje bi što uspješnije djelovalo u slavenskim planinama i ustrajalo podružnice među slavenima naše monarkije. Bilo sretno!

I. *Frischauf's Gebirgsführer* durch Steiermark, Kärnten, Krain und d. angrenzenden Theile v. Oesterreich, Salzburg, Tirol. Zweite, gänzlich umgearbeitete und durch Istrien, Croatien, Dalmatien, Montenegro vermehrte Auflage. Graz Leuschner — Lubensky.

Ova planinarska knjiga izašla je u obliku zabilježke (notesa), ima 179 stranica, a vodi planinara željezničkim prugama. Sa karlovačko-riečke pruge uzpeo se slavljeni planinar na Medvedjak kod Liča, na Viševicu, Bjelolasicu na Klek Za Dalmaciju opisuje Zadar, Šibenik, Skradin, Split, Solin, Trogir. Uzpeo se na Mosor, Dinaru i Biokovo, zaputio se u Dubrovnik i Kotor, a odavle na Crnogoru, a tu uzašao na Lovćen.

Ueber Touristenreisen. Praktische Rathschläge von einem Wanderer. Leipzig. Verlag von K. Reissner. Ciena 50 Pf., str. 58.

Raznice.

Prejasni nadvojvoda Ljudevit Salvator primio je pokroviteljstvo planinarskoga društva »Club Touristi Triestini« i tako ima ovo društvo pokroviteljem ne samo člana prejasna vladajuće

kuće, već i književnika, koji je naše kršno primorje prodičio u skupocjenom djelu »Der Golf von Buccari — Portore« g. 1871, napisav ga na 118 stranica i ukrasiv sa 22 drvoreza i 30 ta-

blica, kojima su dodani i planovi Frankopanskih gradova u Bakru, Kraljevici i na Hreljinu. Priložen je i nacrt današnjega Bakra i karta bakarskoga zaljeva.

† **Ljudevit Wölfling**, znameniti slovenski planinar i odbornik »Slov. plan. društva« umro je 25. rujna t. g. Njime gubi ovo društvo pre-revnoga člana, a »Plan. Vestnik« i suradnika. Napisao je više članaka kao: »Obleka in oprava turistova; Nekaj o turistiki; O plezanju po visokih gorac. Počivao u miru!

Crkvice sv. Ćirila i Metoda pod Ojstricom. Slovensko planinarsko društvo slavilo je liepu svečanost 5. rujna t. g. na Moličkoj planini, gdje stoji Kabekova kuća. Nad Robanovitim kutom uzdiže se silna pećina na kojoj je »Savinska podružnica« sagradila krasnu crkvicu u spomen 60-godišnjice Lava XIII. i 50-godišnjice kralja Franje Josipa I.

Crkvice je duga 4 m., široka 3 m., a do striešnice toliko i visoka. Na oltariću kip je Majke božje, da desno kip sv. Metoda, na lievo onaj sv. Ćirila. K posveti je došlo do 250 planinara i hodočasnika među ovima prezaslužni župnik I. Aljaš, prof. dr. Frischauf iz Gradca i još nekoji odlični planinari. Zanosno slovo govorio je na vratima crkvice župnik Dekerti iz Ljubnoga, koji je čitao i sv. misu. Poslije njega je govorio pred Kocbekovom kućom župnik Aljaš. Reče ovo: »Dva bisera imamo Slovenci: Triglavsko pogorje i Kamniške ili Savinske planine. Dvie crkvice imadu Slovenci: triglavsku kapelicu na Kredarici i kapelicu sv. Ćirila i Metoda pod Ojstricom. Dvie rieči su nam drage: sv. vjera i rieč materina. Dva spomenika je sagradio na tim krasnim planinama g. Kocbek: liepu slovensku kuću i još liepšu kapelicu. Dva stališa nastoje osobito oko uzgoja omladine: učiteljski i duhovni stališ i oba su danas ovdje častno zastupana. Predsjednik, vrli nadučitelj Kocbek, uzor pravoga uzgojitelja, cviet našega planinarstva, dika slovenskoga naroda, neka živi!«

Prof. dr. Frischauf nazdravio je biskupu dru. Jegliču, a burno pozdraviše rieči bogoslova Dobrovca, koji reče: »Na bližnjoj gori Rinki sdruju se tri države: Štajerska, Koruška i Kranjska, a danas smo tu sabrani kao zastupnici tih država, da iztaknemo ujedinjenu Sloveniju. Uzvišenu ideju, koju ovdje, na vrhu planina zastupamo, neka raznose njihove vode: Savina, Bela i Bistrica na sve strane!«

Posljednji je govorio župnik Lekše iz Luča, koji je kapelicu i posvetio, čime se završi ova liepa svečanost na Ojstrici, što se uzdiže 2347 m (7226) visoko

Plan, vestnik.

Pećina (spilja) pod »litnjac ma.« * O toj pećini piše g. Fran Binički u gospičkom »Hrvatue

*) Litnjaei = ljetni mlinovi. Bijahu na Lici izmed Malog sela i Kaludjerovca više uvira potoka Dvnjeva. Načiniše ih Bunjevci, nu buduće su zautstavljali vodu, srnuše Maloselci mlinovic u vodu. Na tužbu Bunjevaca dodje povjerenstvo, u kom

ovo: Prije dvie tri godine nas nekoliko gledali pećinu kraj Malog sela. Neki nas naputiše, ter podjosmo i na bunjevački kraj pod litnjake u pećinu. Nu tad ponosomo sa sobom samo nešto slame i slabu svjećicu, pak je ne mogomo dobro razgledati. Dne 7. VIII. podjosmo I. Kovarčević, Filip Butković sa sinčićem i ja, da bolje razmotrimo tu pećinu, poznatu do sada samo Malom selu i nekim Bunjevcom, a svakako znamenitu. Pripeka bila Božja zviezda, kanda će sve spržit, a nas četvorica uperili slabom stazom uz brinu Like. Nabasamo neka na pećinu, al kako ćeš k njoj? Brina strma, po njoj kamen i gdje koji grm, a izpod njega gusta i gladka trava. Da se kojom nesrećom otisneš, ni gavran ti kosti ne pokupi. Mi opanke s nogu, te puzaj polako desetak koraka. Evo nas pred pećinom! Usta joj zinula prema jugoiztoku, a puna okrupna kamenja. Oširoka su, al nizka. Udjosmo četvero-nožice do prvih vrata. Ta su zidana, nabačena mortom, obuzka. Kraj vrata već ima nešto sige. Prošav kroz vrata, stavismo se ko u prostranoj sobi, visokoj do 3 m. Stalo bi u nju do 15 ljudi. Put se otvara desno i lievo. Krenemo desno. Tu su opet vrata čvrsto uzidana i nabačena — velika ko osrednji prozor. Tuj već sige dosta. Na lievo vode vrata visoka oko $\frac{2}{3}$ m., široka $\frac{1}{2}$ m, a sam zid visok $1\frac{1}{2}$ m. Kraj vrata nadjosmo lubanju valjda govedju, i kosti od nogu — po sve pute ovčijih.

Izpravismo se i podjosmo dalje kojih 30 m. krasnim prostorijama tu se siga nadvisila i iskri se o slabom svjetlu, tuj su stupovi kakvih ne izvaja ruka ni najboljeg umjetnika. Divota! Dodjosmo opet do vrata na četvrt, u vis i u šir $1\frac{1}{2}$ m. Zidata su, nabačena, desni im kraj malko porušen. Udjosmo u okruglu dosta malenu sobicu. Tuj nadjosmo ugjelvja i već truhli komad drveta. Još kroz jedna vrata prodjosmo, te videč, gdje zakreće pećina uzbrdo i ne moguć se verat, vratismo se natrag, gdje se ono dieli pećina. Pilip prodje i kroz lieva vrata, a mi čekasmo. I tamo je išao kojih 30 koraka, pak kad nas zovnuo iz sveg grla, ne čusmo ni glaska, prem je svud bila mrtva tišina. Vratismo se natrag. Kad se primakli k ulazu, ugledasmo slabo svjetlo — od prilike ko svjetlo Danice. A kad van, bješe nam ko da stupismo sa sniega u zagrijanu soba. — Kažu da je u toj pećini prije dvadesetak godina jedan Maloselac našao kostur od žene i od djeteta. Po svoj je prilici tu bio nekad zbjeg, a možda i hajdučki brlog, ako nije još iz prastare dobe, kad su ljudi prebivali u pećinama.* —

Svakako, ko podje u nju, ne će žalit truda,

je bio i slavni pjesnik Hrvaski Lavoslav Vukelić, tad poručnik. —

Sad je samo krnj benat ostao, al se mjesto vazda zove »pod litnjacim«.

*) Bit će, da bijaše i ova spilja obranbena, kao n. pr. i ona kod Bužima, u Lipi kod Karlovca, Vrllovka kod Brloga na Kupi, Zazidana pećina i Židovske kuće u Zumberku u koje su se žitelji zaklanjali pred Turcima. Ur.